

Latvijas Republikas sākotnējais ziņojums par 1984.gada 10.decembra konvencijas pret spīdzināšanu un citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cilvēka cieņu pazemojušu apiešanos un sodīšanu izpildi Latvijā laika posmā līdz 2002.gada 1.janvārim

02.12.2014. 19:09

IEVADS

1. Latvijas sākotnējais ziņojums par 1984.gada konvenciju pret spīdzināšanu un citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cilvēka cieņu pazemojušu apiešanos un sodīšanu (turpmāk – Konvencija), kas Latvijai ir saistoša kopš 1992.gada 14.jūlija, ir sagatavots saskaņā ar Konvencijas 19.pantu. Šajā sākotnējā ziņojumā tiek sniegta informācija par laika posmu līdz 2002.gada 1.janvārim. Ziņojums ir izstrādāts saskaņā ar Komitejas pret spīdzināšanu (turpmāk – Komiteja) 1991.gadā pieņemtajām vadlīnijām nacionālo ziņojumu sagatavošanai.

2. Ziņojuma sagatavošanai tika izveidota īpaša darba grupa, kurā tika pārstāvētas Ārlietu, Tieslietu, Labklājības, Iekšlietu ministrijas un Valsts bērnu tiesību aizsardzības centrs un kuru saskaņā ar 1998.gada 17.marta noteikumiem "Noteikumi par Ministru kabineta pārstāvēšanu starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās" vadīja Ministru kabineta pilnvarots Pārstāvis. Ziņojums tika izskatīts un akceptēts Ministru kabinetā 2002.gada 11.jūnijā.

I. DAĻA

Konvencijas 1.pants

3. Satversmes 89.pants noteic, ka "valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem". Savukārt Satversmes 95.pantā noteikts, ka spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta, kā arī nevienam nedrīkst pakļaut neželīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

4. Latvijai ir dalībvalsts vairākiem starptautiskajiem līgumiem, kuros noteikts spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas aizliegums. Kopš 1992.gada 14.jūlija Latvijai ir saistošs 1966.gada pilsonisko un politisko tiesību pakts, kopš 1997.gada 27.jūnija – Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija un tās 1.protokols un 4.protokols (6.protokols Latvijai kļuva saistošs 1999.gada 1.jūnijā, savukārt 7.protokols – 1997.gada 1.septembrī), kopš 1998.gada 1.jūnija – Eiropas Konvencija par spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas rīcības vai soda novēršanu un tās Papildprotokoli Nr.1 un Nr.2.

5. Latvijas tiesību sistēmā valda monisma doktrīna: starptautisko tiesību akti, ja vien tie ir izgājuši atbilstošu procedūru (tiek akceptēti valdībā un parlamentā), tiek atzīti par nacionālās tiesību sistēmas elementiem. Turklāt starptautisko tiesību normām un principiem ir augstāks juridisks spēks nekā nacionālajām tiesību normām. Tas jau sākotnēji tika noteikts 1990.gada 4. maija deklarācijā "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu", kuras

1.pants atzīst starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti attiecībā pret nacionālajiem likumiem. Saskaņā ar 1994.gada 13.janvāra likuma "Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem" 13.pantu, ja starptautiskajā līgumā, kuru Saeima ir apstiprinājusi, paredzēti citādi noteikumi nekā Latvijas tiesību aktos, piemērojami starptautiskā līguma noteikumi. Tādējādi saskaņā ar Latvijas likumiem un galvenajiem tiesību principiem noteiktā kārtībā akceptētu starptautisko līgumu normas var tikt tieši piemērotas tiesvedībā.

6. Skaidrojumu jēdzienam "spīdzināšana" ir sniegusi Augstākā tiesa savā 1993.gada 1.martā pieņemtajā plēnuma lēmumā "Par krimināllikumu piemērošanu lietās par tīšu miesas bojājumu nodarīšanu", norādot, ka "ar mocīšanu jāsaprot darbības, kas, vainīgajam to apzinoties, sagādā otrai personai sevišķi stipras sāpes, fiziskas vai morālas ciešanas (piemēram, ilgstoša atstāšana bez ēdiena, dzēriena, siltuma, kā arī novietošana vai atstāšana citos veselībai kaitīgos apstākļos), savukārt ar spīdzināšanu jāsaprot tādas darbības, kuras, vainīgajam to apzinoties, raksturo vairākkārtīga vai ilgstoša sevišķu sāpju vai ciešanu sagādāšana cietušajam (piemēram, pēšana ar rīkstēm, knaibīšana, iedarbošanās ar termiskiem faktoriem, durstīšana ar asiem priekšmetiem u.tml.)".

7. Ievērojot Satversmes 89.pantu, kas paredz, ka cilvēktiesības Latvijā tiek aizsargātas saskaņā ar Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem, kā arī to, ka starptautiskie līgumi Latvijā ir piemērojami tieši, Konvencijas 1.pantā sniegtā jēdziena "spīdzināšana" definīcija ir tieši piemērojama un saistoša Latvijas valsts institūcijām.

8. Vairākos spēkā esošos tiesību aktos ir nostiprināts spīdzināšanas aizliegums. Tā Soduzpildes likums noteic, ka izpildot jebkura veida kriminālsodu, ir nodrošināmas likumā noteiktās garantijas pret spīdzināšanu un necilvēcīgu vai pazemojošu soda piemērošanu notiesātajai personai; jāievēro, ka soda izpildes mērķis nav sagādāt fiziskas ciešanas vai pazemot cilvēka cieņu, vai izstumt viņu no sabiedrības. Nav pieļaujama notiesāto diskriminācija atkarībā no rases, tautības, valodas, dzimuma, sociālā un mantiskā stāvokļa, politiskajiem uzskatiem, reliģiskās pārliecības un citiem kritērijiem, likuma priekšā visi notiesātie ir vienlīdzīgi.

9. Likumā "Par policiju" noteikts, ka policijas darbinieks nedrīkst veikt vai atbalstīt nekādu darbību, kas saistīta ar spīdzināšanu vai citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu, cieņu pazemojošu apiešanos un sodīšanu. Neviena policijas darbinieks nedrīkst atsaukties uz augstākas personas rīkojumu vai tādiem izņēmuma apstākļiem kā karastāvoklis vai kara draudi, draudi nacionālajai drošībai, valsts iekšējā politiskā nestabilitāte vai uz ārkārtējiem apstākļiem, lai attaisnotu spīdzināšanu vai citādi cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cieņu pazemojošu apiešanos un sodīšanu. Tāpat likumā norādīts, ka par prettiesisku rīcību policijas darbinieks ir atbildīgs likumā un dienesta reglamentā noteiktajā kārtībā. Arī policijas darbinieku dienesta instrukcijās ir iekļautas normas, kas aizliedz nehumānu vai cieņu pazemojošu izturēšanos. Disciplinārreglamentā noteikta darbinieku disciplinārā atbildība par dažādiem dienesta disciplīnas pārkāpumiem. Par personāla dienesta pilnvaru ievērošanu ir personīgi atbildīgi struktūrvienību priekšnieki.

10. 1997.gada Ārstniecības likumā noteikts, ka pacientam ir tiesības uz kvalitatīvu, laipnu un cieņpilnu ārstēšanu un aprūpi. Likumā īpaši uzsvērts, ka arī personām ar psihiskiem traucējumiem un psihiskām slimībām ir jānodrošina visas pilsoņa, politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības, kuras paredz likums, un ka psihiskie traucējumi vai psihiskā slimība nedrīkst būt par iemeslu cilvēka diskriminācijai. Likums arī paredz, ka psihiski slimajiem ir tiesības saņemt medicīnisko palīdzību un aprūpi tādā kvalitātē, kāda atbilst pieņemtajiem vispārējās medicīnas standartiem. Krimināllikuma 155.pants paredz atbildību par apzināti nelikumīgu personas ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā. Iespējamais sods par šādām darbībām ir brīvības atņemšana uz laiku līdz diviem gadiem vai arests, vai naudas sods līdz četrdesmit minimālajām mēnešalgām, atņemot tiesības uz zināmu nodarbošanos uz laiku līdz pieciem gadiem. Laika posmā kopš 1995.gada nav reģistrēts neviens Krimināllikuma 155.pantā paredzētais noziegums. Papildus minētajam Ārstniecības likumam, ir sagatavots un iesniegts izskatīšanā Ministru kabinetā Psihiatriskās palīdzības likums. Jāpiezīmē, ka Psihiatriskās palīdzības likumprojekta pilns teksts ir iesniegts pielikumā Latvijas valdības starpziņojumam (Responses of the Government to the report of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrating Treatment or Punishment (CTP) on its visit to Latvia from 24 January to 3 February 1999), kurš tika izskatīts Strasbūrā 2001.gada 22.novembrī.

11. Savukārt Krimināllikums paredz atbildību par noziegumiem, kas saistīti ar vardarbības pielietošanu vai spīdzināšanu – Krimināllikuma 74.pants paredz, ka par kara noziegumiem, t.i., par Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos aizliegtu kara vešanas noteikumu un paražu pārkāpšanu, kas izpaudusies okupētās teritorijas

civiliedzīvotāju, ķīlnieku un karagūstekņu slepkavošanā, spīdzināšanā, aplaupīšanā, aizvešanā vai norīkošanā piespiedu darbos, neattaisnojamā pilsētu un citu objektu postīšanā, sods ir mūža ieslodzījums vai brīvības atņemšana uz laiku no trīs līdz divdesmit gadiem.

12. Krimināllikuma 125.pantā un 126.pantā paredzēta atbildība par tīša smaga vai vidēja smaguma miesas bojājuma nodarīšanu, ja tam bijis mocīšanas vai spīdzināšanas raksturs. 125.pantā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku no trīs līdz divpadsmit gadiem, savukārt 126.pantā – brīvības atņemšana uz laiku līdz astoņiem gadiem. Saskaņā ar Krimināllikuma 130.pantu "Tīšs viegls miesas bojājums" par sistemātisku sišanu, kam ir spīdzināšanas raksturs, vai citāda veida spīdzināšanu, ja šīm darbībām nav bijušas 125.pantā vai 126.pantā paredzētās sekas, soda ar brīvības atņemšanu uz laiku līdz trim gadiem vai ar arestu, vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu līdz sešdesmit minimālajām mēnešalgām.

13. Krimināllikuma 294.pantā paredzēta brīvības atņemšana uz laiku līdz desmit gadiem par piespiešanu dot liecību nopratināšanā, ja tā saistīta ar vardarbību, vardarbības piedraudējumu, ņirgāšanos par nopratināmo vai izdarīta citādā veidā un ja to izdarījis pirmstiesas izmeklēšanas izdarītājs. Savukārt Krimināllikuma XXV nodaļas "Noziedzīgi nodarījumi militārajā dienestā" 338.pants "Vardarbība pret padoto" noteic atbildību par tīša vidēja smaguma miesas bojājuma nodarīšanu padotajam, kā arī par citām darbībām, kurām ir spīdzināšanas raksturs. Sods par šādām darbībām ir brīvības atņemšana uz laiku līdz astoņiem gadiem. 2001.gadā ir reģistrēti 3 Krimināllikuma 338.pantā paredzētie noziegumi. Saskaņā ar Krimināllikuma 340.pantu persona ir saucama pie kriminālatbildības par militārpersonas piekaušanu vai spīdzināšanu. Maksimālais sods par šādām darbībām, ja tās saistītas ar smaga miesas bojājuma nodarīšanu, ir brīvības atņemšana uz laiku no trim līdz divpadsmit gadiem.

14. Personai, kura uzskata, ka tikusi pakļauta spīdzināšanai, pieejamā kompensācija, kā arī tiesības vērsties kompetentas iestādēs ir apskatītas šī ziņojuma 76.-80.paragrāfos (13.-14.panta komentāri).

II. DAĻA

Konvencijas 2.pants

15. Spēkā esošo tiesību aktu, kas aizliedz spīdzināšanu un paredz sodus par šādām darbībām, pārskats ir sniegts šī ziņojuma 3.paragrāfā un 8.-13.paragrāfos. Saskaņā ar šiem tiesību aktiem, tiesības netikt spīdzinātam nevar ierobežot.

16. Satversmes 116.pantā ir izsmēloši uzskaitītas tiesības, kuras var tikt ierobežotas likumā paredzētos gadījumos ar mērķi aizsargāt citu personu tiesības, demokrātisku valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību – šīs tiesības ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību, tiesības brīvi pārvietoties Latvijas teritorijā un brīvi izvēlēties dzīvesvietu, tiesības brīvi izbraukt no Latvijas, tiesības uz vārda un uzskatu brīvību un tiesības brīvi iegūt un izplatīt informāciju, tiesības uz biedrošanās un sapulču brīvību, tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos un tiesības streikot var tikt ierobežotas, kā arī tiesības uz reliģiskās pārliecības paušanu. Papildus 116.pantam, Satversmes 105.pants pieļauj ierobežojumus arī tiesībām uz īpašumu. Tādējādi Satversmes 95.pantā paredzētajām tiesībām netikt pakļautam spīdzināšanai nav pieļaujami nekādi ierobežojumi.

17. Arī 1992.gada likumā "Par izņēmuma stāvokli" tiek izsmēloši uzskaitīti, kādus ierobežojumus var noteikt, izsludinot izņēmuma stāvokli. Minētais likums pieļauj šādus ierobežojumus:

- 1) Īpašu iebraukšanas un izbraukšanas režīmu, kā arī pārvietošanās ierobežojumus;
- 2) pastiprinātu sabiedriskās kārtības sargāšanu un atsevišķu objektu apsardzību;
- 3) aizliegumu organizēt sapulces, mītiņus, ielu gājienus un demonstrācijas, kā arī citus masu pasākumus;
- 4) streiku aizliegumu;
- 5) transportlīdzekļu kustības ierobežojumus un transportlīdzekļu apskati.

Ja izņēmuma stāvoklis izsludināts tādēļ, ka valstī vai tās daļā ir izcēlušies vai draud izcelties iekšēji nemieri, papildus iepriekš minētajiem var noteikt arī šādus ierobežojumus:

1) noteikt komandanta stundu;

2) cenzēt masu informācijas līdzekļus vai apturēt to izdošanu, uzlikt arestu masu informācijas līdzekļu produkcijai, tās izgatavošanas un pavairošanas līdzekļiem;

3) apturēt politisko partiju un citu sabiedrisko organizāciju darbību, ja tās liek šķēršļus izņēmuma stāvokļa realizēšanai;

4) pārbaudīt personu dokumentus, bet, ja ir ziņas, ka personu rīcībā ir ieroči, - izdarīt šo personu un tām piederošā īpašuma apskati;

5) aizliegt vai ierobežot ieroču, stipri iedarbīgu ķīmisko un indīgo vielu un alkoholisko dzērienu pārdošanu, kā arī uz laiku izņemt fiziskajām un juridiskajām personām ieročus, stipri iedarbīgas ķīmiskās un indīgās vielas un alkoholiskos dzērienus;

6) izraidīt no apvidus, rajona vai pilsētas, kur izsludināts izņēmuma stāvoklis, sabiedriskās kārtības pārkāpējus, kas nav šā apvidus, rajona vai pilsētas pastāvīgie iedzīvotāji.

18. Likumā īpaši uzsvērts, ka izņēmuma stāvokļa izsludināšana neatceļ to likumu darbību, kuri reglamentē fiziskā spēka, speciālo līdzekļu un šaujamo ierociņu pielietošanu pret fiziskajām personām. Par likumu pārkāpumiem un izņēmuma stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu amatpersonas un citas personas sauc pie kriminālās, administratīvās un disciplinārās atbildības likumā noteiktajā kārtībā. Uzraudzību pār likumu ievērošanu izņēmuma stāvokļa laikā īsteno Latvijas Republikas ģenerālprokurors un viņam pakļautie prokurori.

19. Jāuzsver, ka Latvijā kopš neatkarības atjaunošanas vēl ne reizi nav izsludināts izņēmuma stāvoklis.

20. Saskaņā ar Krimināllikuma 34.pantu, noziedzīgas pavēles vai noziedzīga rīkojuma izpildīšana ir apstāklis, kas izslēdz kriminālatbildību, bet tikai tādos gadījumos, ja persona, kas izpildījusi šo pavēli vai rīkojumu, nav apzinājusies pavēles vai rīkojuma noziedzīgo raksturu un tas nav bijis acīmredzams. Tai pat laikā šajā pantā uzsvērts, ka kriminālatbildība šādos gadījumos tomēr iestājas tad, kad izdarīti noziegumi pret cilvēci un mieru, kara noziegumi vai genocīds.

21. Līdzīga norma iestrādāta arī likumā "Par policiju", kura 27.pants noteic, ka apzināta nelikumīgas pavēles vai rīkojuma izpildīšana neatbrīvo policijas darbinieku no atbildības. Šajā pašā pantā paredzēts, ka neviens policijas darbinieks nedrīkst atsaukties uz augstākās amatpersonas rīkojumu vai tādiem izņēmuma apstākļiem kā karastāvoklis vai kara draudi, draudi nacionālajai drošībai, valsts iekšējai politiskai nestabilitātei vai uz ārkārtīgiem apstākļiem, lai attaisnotu spīdzināšanu vai citādu cietsirdīgu, necilvēcīgu vai cieņu pazemojošu apiešanos un sodīšanu.

22. Tabulā sniegta informācija par laika posmā no 1995.gada līdz 2001.gadam reģistrētajiem un atklātajiem noziegumiem, kas paredzēti šajā ziņojumā minētajos Latvijas Kriminālkodeksa un Krimināllikuma pantos.

	1995		1996		1997		1998		1999		2000		2001	
KL/KK	reģ.	atkl.	reģ.	atkl.	reģ.	atkl.	reģ.	atkl.	reģ.	atkl.	reģ.	atkl.	reģ.	atkl.
74.p./68.3.p.	-	-	-	-	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-
125.p./105.p.	597	341	467	298	500	349	427	305	429	279	424	272	367	238
126.p./106.p.	414	189	394	210	372	226	395	245	393	239	421	225	462	250
130.p./109.p.	25	18	28	16	18	17	62	57	124	78	128	95	184	146

139.p./223.p.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
155.p./125.p.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
294.p./172.p.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
338.p.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	3
340.p./235.p.	5	2	31	17	36	30	26	22	16	9	16	7	18	9

Krimināllikuma 74.pants, Latvijas Kriminālkodeksa 68.3.pants – "Kara noziegumi"

Krimināllikuma 125.pants, Latvijas Kriminālkodeksa 105.pants – "Tīšs smags miesas bojājums"

Krimināllikuma 126.pants, Latvijas Kriminālkodeksa 106.pants – "Tīšs vidēji smags miesas bojājums"

Krimināllikuma 130.pants – "Tīšs viegls miesas bojājums", Latvijas Kriminālkodeksa 109.pants – "Ar nodomu nodarīts (tīšs) viegls miesas bojājums"

Krimināllikuma 139.pants – "Cilvēka audu un orgānu nelikumīga izņemšana", Latvijas Kriminālkodeksa 223.1.pants – "Dzīva vai miruša cilvēka audu vai orgānu nelikumīga izņemšana"

Krimināllikuma 155.pants, Latvijas Kriminālkodeksa 125.2.pants – "Nelikumīga ievietošana psihiatriskajā slimnīcā"

Krimināllikuma 294.pants, Latvijas Kriminālkodeksa 172.pants – "Piespiešana dot liecību"

Krimināllikuma 338.pants – "Vardarbība pret padoto"

Krimināllikuma 340.pants – "Militārpersonas piekaušana vai spīdzināšana", Latvijas Kriminālkodeksa 235.pants – "Karavīra piekaušana vai spīdzināšana"

Konvencijas 3.pants

23. Saskaņā ar spēkā esošiem tiesību aktiem, Latvijā esošu personu uz citu valsti var izraidīt, izdot kriminālvajāšanai, tiesāšanai vai soda izciešanai, kā arī nodot otrai valstij tādēļ, ka persona Latvijā ieradusies vai uzturās nelegāli.

24. Saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem personu no valsts izraida, ja tai likumā noteiktā kārtībā izdots izbraukšanas rīkojums vai tiesa izraidīšanu no valsts piespriedusi kā papildsodu. Krimināllikuma 36.pants noteic, ka izraidīšana no Latvijas ir viens no iespējamajiem papildsodiem personai, kura atzīta par vainīgu nozieguma izdarīšanā. Šī soda piemērošanu reglamentē Krimināllikuma 43.pants, kas paredz, ka citas valsts pilsoni vai personu, kurai ir pastāvīgā uzturēšanās atļauja citā valstī, var izraidīt no Latvijas, ja tiesa atzīst, ka, ievērojot lietas apstākļus un vainīgā personību, nav pieļaujama viņa atrašanās Latvijā. Šis pants tāpat paredz, ka šo sodu – izraidīšana no valsts – piespriež kā papildsodu, izpildot to tikai pēc pamatsoda izciešanas.

25. Savukārt likums "Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā" (38.pants) regulē ārvalstnieku un bezvalstnieku izraidīšanu gadījumos, ja ārvalstnieks vai bezvalstnieks uzturas valstī bez derīgas vīzas vai uzturēšanās atļaujas vai citādi ir pārkāpis vīzu režīmu, vai arī ja ir anulēta ārvalstniekam vai bezvalstniekam izsniegtā uzturēšanās atļauja šādu iemeslu dēļ:

1) persona ir sniegusi Pilsontības un migrācijas lietu pārvaldei apzināti nepatiesas ziņas; pārkāpusi imigrācijas režīma noteikumus vai arī zaudējusi likumīgu pamatu uzturēties Latvijā;

2) persona ar spēkā stājušos tiesas spriedumu atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā;

- 3) kompetentām valsts iestādēm ir pamatotas aizdomas, ka šī persona rada draudus sabiedriskajai kārtībai un drošībai vai valsts drošībai;
- 4) persona ir bez legāla iztikas avota;
- 5) persona darbojas totalitārā, teroristiskā vai citā vardarbīgas metodes izmantojošā organizācijā, kas neatzīst Latvijas Republikas valsts iekārtu, vai ir jebkādas slepenas pretvalstiskas vai noziedzīgas organizācijas biedre;
- 6) persona ir iestājusies ārvalsts militārajā vai citā valsts dienestā, izņemot gadījumus, kad to paredz starptautiski līgumi;
- 7) persona atkārtoti nav ievērojusi uzturēšanās atļaujas reģistrācijas noteikumus;
- 8) persona ir slēgusi fiktīvu laulību ar Latvijas pilsoni vai nepilsoni vai ārvalstnieku vai bezvalstnieku, kuram ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja, nolūkā radīt pamatu pastāvīgās uzturēšanās atļaujas saņemšanai;
- 9) persona ir pārtraukusi mācības vai studijas, kuru dēļ saņemta temiņuzturēšanās atļauja;
- 10) persona ir pārtraukusi darba attiecības, uz kuru pamata ir saņemta uzturēšanās atļauja;
- 11) persona ir šķīrusi laulību ar Latvijas pilsoni, nepilsoni vai pastāvīgās uzturēšanās atļauju saņēmušu ārvalstnieku vai bezvalstnieku;
- 12) persona ir iekārtojusies darbā bez attiecīgas atļaujas;
- 13) persona ir saņēmusi atlīdzību (kompensāciju) par izbraukšanu uz pastāvīgu dzīvi ārvalstīs neatkarīgi no tā, vai šo atlīdzību (kompensāciju) ir izmaksājušas Latvijas valsts vai pašvaldību iestādes vai starptautiskie (ārvalstu) fondi vai iestādes.

26. Personai valsts jāatstāj septiņu dienu laikā no brīža, kad tai paziņots izbraukšanas rīkojums, ja tas likuma 40.pantā noteiktajā kārtībā un termiņā nav pārsūdzēts Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšniekam, kura lēmums pārsūdzams tiesā.

27. Gadījumā, ja izbraukšanas rīkojums nav pārsūdzēts vai sūdzība ir noraidīta, bet persona turpina uzturēties valstī, Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes priekšnieks vai teritoriālās nodaļas vadītājs var pieņemt lēmumu par personas piespiedu izraidīšanu no valsts. Valsts robežsardzei ir tiesības aizturēt personu, lai izpildītu lēmumu par personas piespiedu izraidīšanu. Gadījumos, kad ir pamatotas aizdomas, ka persona slēpsies vai rada draudus sabiedriskajai kārtībai vai drošībai, vai tai nav pastāvīgas dzīvesvietas Latvijā u.c., Valsts policijai un Valsts robežsardzei ir tiesības aizturēt personu pirms lēmuma pieņemšanas par tās piespiedu izraidīšanas. Aizturētajai vai apsardzībā turamajai personai ir likumā noteiktās tiesības saņemt zvērināta advokāta juridisko palīdzību no aizturēšanas brīža.

28. Ja persona valstī ieradies nelikumīgi, lēmumu par personas piespiedu izraidīšanu no valsts ir tiesības pieņemt Valsts robežsardzes teritoriālās pārvaldes priekšniekam vai viņa vietniekam. Personas piespiedu izraidīšanu no valsts veic Valsts robežsardze.

29. Lai novērstu esošās nepilnības, nodrošinātu savlaicīgu un efektīvu ārvalstnieku izraidīšanas procesu, tika izveidota darba grupa, kas izstrādājusi jaunu instrukciju "Par ārvalstnieku un bezvalstnieku piespiedu izraidīšanas kārtību", kas stājas spēkā 2002.gada 15.martā.

30. Spēkā esošās normas, kas regulē personas izdošanu kriminālvajāšanai, tiesāšanai vai soda izciešanai, ir aprakstītas šī ziņojuma 54.-57.paragrāfos (8.panta komentāri).

31. Lemjot jautājumus par personu izdošanu, Latvijā tiek ņemta vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas pieņemtā Eiropas Cilvēktiesību konvencijas interpretācija, saskaņā ar kuru personas izdošana uz valsti, kur šai personai draud spīdzināšana, cietsirdīga vai necilvēcīga apiešanās vai sods, ir šīs personas cilvēktiesību pārkāpums un tādēļ nepieļaujama.

32. Līdz 2002.gada 1.janvārim Latvija ar 23 valstīm (Austrija, Baltijas valstis, Benilux valstis, Dānija, Francija, Grieķija, Horvātija, Islande, Itālija, Lihtenšteica, Norvēģija, Portugāle, Slovēnija, Somija, Spānija, Šveice, Ukraina, Ungārija, Vācija un Zviedrija) ir noslēgusi līgumus par tādu personu atpakaļuzņemšanu, kuras ieceļo un uzturas nelikumīgi.

33. Valsts robežsardzes rīcībā nav informācijas par Konvencijas prasību pārkāpšanu no Valsts robežsardzes amatpersonu puses, kas dotu pamatu uzskatīt, ka kāda persona tika spīdzināta. Tāpat Valsts robežsardzes praksē nav konstatēti gadījumi, kad ar Valsts robežsardzes lēmumu atpakaļnodota vai izraidīta no Latvijas persona, kas informēja par to, ka valstī, kur tiek nosūtīta šī persona, viņai draudētu spīdzināšana. Valsts robežsardze, pieņemot lēmumu par jebkuras personas izraidīšanu, katrā konkrētā gadījumā ņem vērā ne tikai personas sniegto informāciju, bet arī visus ar šo lietu saistītos apstākļus.

34. Saskaņā ar 1997.gada likumu "Par patvēruma meklētājiem un bēgļiem Latvijas Republikā" bēgļa statusu ieguvušo personu nevar izdot valstij vai izraidīt uz valsti, kurā pastāv draudi, ka šī persona tiks vajāta viņas rases, reliģijas, tautības, sociālās piederības vai politiskās pārliecības dēļ. Ja ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes Bēgļu lietu centra lēmumu persona netiek atzīta par bēgļi, viņa tomēr netiek izraidīta uz valsti, kurā tai draud spīdzināšanas, atsaucoties tieši uz šīs Konvencijas 3.pantu un Eiropas Padomes Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pantu. Praksē šādām personām tiek izsniegtas uzturēšanās atļaujas vai atļauts uzturēties Patvēruma meklētāju izmitināšanas centrā. Lai noteiktu precīzu iepriekšminēto personu aizsardzību, ir sagatavots Patvēruma likums, saskaņā ar kuru paredzēts piešķirt alternatīvo statusu personām, kurām draud nāves sods, miesas sods, spīdzināšana, necilvēcīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās, vai pazemojoša sodīšana. Patlaban šis likumprojekts tiek izskatīts Saeimā. Saskaņā ar lekslietu ministrijas sniegto informāciju, 2001.gadā nav bijis precedents, kad kāda persona netiktu izraidīta vai nodota citai valstij saskaņā ar līgumiem par nelegālo imigrantu atpakaļuzņemšanu tādēļ, ka pastāv draudi, ka šī persona attiecīgajā valstī varētu tikt spīdzināta.

Konvencijas 4.pants

35. Krimināllikuma 15.panta otrā daļa kā atsevišķus nepabeigtus noziedzīgus nodarījumus paredz sagatavošanos noziegumam un nozieguma mēģinājumu.

36. Krimināllikuma 15.panta trešā daļa paredz, ka par sagatavošanos noziegumam atzīstama līdzekļu vai rīku sameklēšana vai pielāgošana vai citāda tīša labvēlīgu apstākļu radīšana tīša nozieguma izdarīšanai, ja turklāt tas nav turpināts no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Saskaņā ar Krimināllikuma 15.panta ceturto daļu par nozieguma mēģinājumu atzīstama apzināta darbība (bezdarbība), kas tieši vērsta uz tīšu tā izdarīšanu, ja noziegums nav izdarīts līdz galam no vainīgā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ. Atbildība par sagatavošanos noziegumam vai nozieguma mēģinājumu iestājas saskaņā ar to pašu Krimināllikuma pantu, kas paredz atbildību par konkrēto nodarījumu. Tomēr jāuzsver, ka kriminālatbildība iestājas tikai par mazāk smaga, smaga un sevišķi smaga nozieguma mēģinājumu, un par sagatavošanos smagiem vai sevišķi smagiem noziegumiem. Krimināllikums izdala četras noziedzīgu nodarījumu kategorijas atkarībā no to smaguma – kriminālpārkāpumi, mazāk smagi noziegumi, smagi noziegumi un sevišķi smagi noziegumi, un šis iedalījums tiek veikts atbilstoši Krimināllikumā noteiktajām sankcijām

37. Tā kā sods par šī ziņojuma 11.-13.paragrāfos minētajiem noziegumiem ir brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par 2 gadiem, tad saskaņā ar Krimināllikumu par visu šo noziegumu mēģinājumu persona tiek saukta pie kriminālatbildības. Tāpat kriminālsodāma ir arī sagatavošanās šiem noziegumiem, izņemot Krimināllikuma 130.pantā minēto noziegumu – tīšs viegls miesas bojājums.

38. Krimināllikuma 18.pants regulē vairāku personu atbildību par piedalīšanos kopīgā noziedzīgā nodarījumā, izvērtējot katras personas individuālo rīcību, veiktās darbības un subjektīvo attieksmi pret noziedzīgo nodarījumu. Tādēļ divu vai vairāku personu kopīga apzināta piedalīšanās tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā Latvijas tiesību aktos tiek izdalīta kā daļība vai līdzdaļība.

39. Krimināllikuma 19.pants nosaka dalības jēdzienu. Par dalību (līdzdarīšanu) uzskatāma apzināta noziedzīga darbība, ar kuru tīšu noziedzīgu nodarījumu kopīgi, to apzinoties, tieši izdarījušas divas vai vairākas personas (tas ir, grupa). Katra no šīm personām ir noziedzīgā nodarījuma dalībnieks (līdzdarītājs) un ir saucama pie kriminālatbildības. Savukārt par līdzdalību uzskatāma apzināta darbība vai bezdarbība, ar kuru persona (līdzdalībnieks) kopīgi ar citu personu (izdarītāju) piedalījies tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, bet pati nav bijusi tā tiešā izdarītāja. Noziedzīga nodarījuma līdzdalībnieki saskaņā ar Krimināllikuma 20.pantu ir organizētāji, uzkūdtāji, atbalstītāji.

40. Par organizētāju uzskatāma persona, kas noziedzīga nodarījuma izdarīšanu organizējusi vai vadījusi. Par uzkūdtāju uzskatāma persona, kas pamudinājusi citu personu izdarīt noziedzīgu nodarījumu. Par atbalstītāju uzskatāma persona, kas apzināti veicinājusi noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, dodot padomus, norādījumus, līdzekļus vai novēršot šķēršļus tā izdarīšanai, kā arī persona, kas iepriekš apsolījusi noslēpt noziedzīga nodarījuma izdarītāju vai līdzdalībnieku, noziedzīga nodarījuma izdarīšanas rīkus un līdzekļus, noziedzīga nodarījuma pēdas vai noziedzīgā kārtā iegūtos priekšmetus vai arī iepriekš apsolījusi iegādāties vai realizēt šādus priekšmetus. Līdzdalībnieks noziedzīgos nodarījumos saucams pie atbildības saskaņā ar to pašu Krimināllikuma pantu, kas paredz izdarītāja atbildību.

41. Saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem individuālās noziedzīga nodarījuma sastāva pazīmes, kas attiecas uz noziedzīga nodarījuma izdarītāju vai līdzdalībnieku, neietekmē citu dalībnieku vai līdzdalībnieku atbildību. Ja līdzdalībnieks nav apzinājies kādu no izdarītāja un citu līdzdalībnieku izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, viņš par tiem nav saucams pie kriminālatbildības.

42. Ja izdarītājs noziegumu nav izdarījis līdz galam no viņa gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, līdzdalībnieki ir atbildīgi par līdzdalību attiecīgā nozieguma mēģinājumā. Ja savukārt izdarītājs nav uzsācis nozieguma izdarīšanu, līdzdalībnieki ir atbildīgi par sagatavošanos attiecīgajam noziegumam.

43. Organizētāja un uzkūdtāja labprātīga atteikšanās no noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas līdz galam uzskatāma par tādu tikai tajos gadījumos, kad viņi savlaicīgi darījuši visu iespējamo, lai novērstu ar viņu līdzdalību iecerētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanu, un šis nodarījums nav izdarīts. Atbalstītājs nav saucams pie kriminālatbildības, ja viņš līdz noziedzīgā nodarījuma uzsākšanai labprātīgi atteicies sniegt apsolīto palīdzību.

Konvencijas 5.pants

44. Konvencijas 5.pantā paredzētais valstu pienākums iedibināt savu jurisdikciju attiecībā uz tās teritorijā izdarītu un ar spīdzināšanu saistītu noziegumu, vai ja šādu noziegumu izdarījis šīs valsts pilsonis, vai cietusī persona ir šīs valsts pilsonis, ir paredzēts spēkā esošā Krimināllikuma I.nodaļas pantos. Saskaņā ar Krimināllikuma 2.pantu persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā, atbild saskaņā ar Latvijas krimināllikumu. Ja noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā izdarījis ārvalstu diplomātiskais pārstāvis vai cita persona, kura saskaņā ar spēkā esošajiem likumiem vai Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem nav pakļauta Latvijas jurisdikcijai, jautājums par šīs personas saukšanu pie kriminālatbildības izlemjams diplomātiskā ceļā vai saskaņā ar valstu savstarpējo vienošanos.

45. Atbilstoši Krimināllikuma 3.pantam persona, kas noziedzīgu nodarījumu izdarījusi ārpus Latvijas teritorijas, atrodoties uz gaisakuģa, jūras vai upju kuģa vai cita peldoša līdzekļa, ja šis līdzeklis reģistrēts Latvijā un ja Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi, saucama pie atbildības saskaņā ar Latvijas Krimināllikumu.

46. Saskaņā ar Krimināllikuma 4.pantu Latvijas pilsoņi, nepilsoņi vai ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem ir pastāvīgās uzturēšanās atļauja Latvijā, par citas valsts teritorijā izdarītu noziedzīgu nodarījumu Latvijas teritorijā saucami pie atbildības saskaņā ar šo likumu. Latvijas militārpersonas, kuras izvietotas ārpus Latvijas teritorijas, par noziedzīgiem nodarījumiem saucamas pie atbildības saskaņā ar šo likumu, ja Latvijas Republikai saistošos starptautiskajos līgumos nav noteikts citādi. Ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem nav pastāvīgās uzturēšanās atļaujas Latvijā un kuri izdarījuši citas valsts teritorijā sevišķi smagus noziegumus, kas vērsti pret Latvijas vai tās iedzīvotāju interesēm, neatkarīgi no tās valsts likumiem, kuras teritorijā izdarīts noziegums, saucami pie kriminālatbildības saskaņā ar šo likumu, ja tie nav saukti pie kriminālatbildības vai nodoti tiesai saskaņā ar nozieguma izdarīšanas vietas valsts likumiem. Ārvalstnieki un bezvalstnieki, kuriem nav pastāvīgās uzturēšanās

atļaujas Latvijā un kuri izdarījuši noziedzīgu nodarījumu citas valsts teritorijā, neatkarīgi no nodarījuma izdarīšanas vietas valsts likumiem saucami pie atbildības saskaņā ar šo likumu Latvijai saistošos starptautiskajos līgumos paredzētajos gadījumos, ja par šo nodarījumu tie nav saukti pie kriminālatbildības vai nodoti tiesai citas valsts teritorijā.

47. Saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 100.pantu par cietušo atzīstama fiziskā vai juridiskā persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu radīts morāls, fizisks vai mantisks kaitējums. Tas nozīmē, ka jebkura persona, kurai ir radīts morāls, fizisks vai mantisks kaitējums Latvijas jurisdikcijā esoša noziedzīga nodarījuma dēļ, ir atzīstama par cietušo Kriminālprocesa kodeksa noteiktajā kārtībā.

48. Ja persona, kas varētu būt izdarījusi Konvencijā minētos noziegumus, atrodas Latvijas teritorijā, bet netiek izdota valstij, kas saskaņā ar Konvencijas 5.pantu ir attiecinājusi savu jurisdikciju uz izdarīto noziegumu, tad šī persona tiek saukta pie kriminālatbildības saskaņā ar Latvijas tiesību aktiem.

Konvencijas 6.pants

49. Personas, kura tiek turēta aizdomās vai tiek tiesāta par Konvencijā minēto noziegumu izdarīšanu, pieejamība nozieguma izmeklēšanā un iztiesāšanā tiek nodrošināta saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa noteikumiem, kas attiecas uz jebkuru noziegumu izmeklēšanu un iztiesāšanu, tai skaitā noteikumiem par drošības līdzekļu piemērošanu. Saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 68.pantu, ja ir pietiekams pamats varbūtībai, ka apsūdzētais vai tiesājamais, būdams brīvībā, izvairīsies no izmeklēšanas un tiesas vai traucēs patiesības noskaidrošanu krimināllietā, arī apdraudot vai ietekmējot krimināllietās liecinošās personas, vai izdarīs noziedzīgu darbību, kā arī lai nodrošinātu sprieduma izpildīšanu, izziņas izdarītājam, prokuroram un tiesai (tiesnesim) ir tiesības piemērot apsūdzētajam vai tiesājamam drošības līdzekli. Iespējamie drošības līdzekļi ir paraksts par dzīvesvietas nemainīšanu, personisks galvojums, drošības nauda, nodošana policijas uzraudzībā, mājas arests, apcietinājums, militārpersonas nodošana karaspēka daļas pavēlniecības pārraudzībā un nepilngadīgā nodošana vecāku, aizbildņu vai aizgādņu pārraudzībā.

50. Kopš 1992.gada 14.marta Latvijai ir saistoša 1963.gada Vīnes konvencija par konsulārajiem sakariem, kura paredz aizturēto personu **tiesības** sazināties ar savas pilsonības vai pastāvīgās dzīvesvietas valsts amatpersonām gadījumā, ja šīs personas aizturētas citā valstī. Latvija ir noslēgusi arī vairākus divpusējos līgumus konsulāro tiesību jomā, kuri kopumā atkārtoti minētās Vīnes konvencijas normas, vienlaicīgi precizējot abām pusēm svarīgus aspektus. Viena no nozīmīgākajām divpusējo līgumu normām paredz uzņēmējvalsts **pienākumu** informēt konsulāro amatpersonu par tās konsulārajā apgabalā aizturētajiem vai arestētajiem nosūtītājvalsts pilsoņiem, tādējādi paplašinot Vīnes konvencijas normu. Šādus divpusējus līgumus Latvija ir noslēgusi ar Lietuvu un Igauniju, kā arī Krieviju un Poliju.

51. Katram aizturētam ārvalstniekam (kas tika aizturēts uz robežas par laika periodu ilgāku par trīs stundām) tiek piedāvāts sazināties ar savas valsts vēstniecību telefoniski. Gadījumā, ja personas neatsakās no dotās iespējas un izsaka lūgumu satikties ar vēstniecības darbiniekiem, šī iespēja tiek nodrošināta.

52. Valsts policija par katru gadījumu, kad par noziedzīgu nodarījumu izdarīšanu Latvijas teritorijā kā aizdomās turētais ir aizturēts vai arestēts citas valsts pilsonis (pavalstnieks), ne vēlāk kā 24 stundu laikā no aizturēšanas brīža sniedz rakstisku informāciju Latvijas Republikas Ārlietu ministrijas Konsulārajam departamentam. Saskaņā ar Kriminālprocesa kodeksa 78.oanta 2.daļas prasībām, gadījumos, ja aizdomāt turētais, apsūdzētais vai tiesājamais ir ārvalsts pilsonis, lēmuma norakstu par apcietinājuma kā drošības līdzekļa piemērošanu pret minēto personu nosūta arī Ārlietu ministrijai. Ārvalstniekus pēc ievietošanas izolatorā iepazīstina ar tiesībām griezties ar rakstveida iesniegumu tās valsts diplomātiskajā pārstāvniecībā un konsulārajās iestādēs, kuras pilsoņi viņi ir. To valstu pilsoņus, kuru konsulārie pārstāvji neatrodas Latvijā, kā arī bēgļus, iepazīstina ar tiesībām griezties ar rakstveida iesniegumu tās valsts diplomātiskajā misijā, kura pilnvarota pārstāvēt viņu intereses, vai arī Latvijas valsts iestādēs, vai starptautiskajās institūcijās, kuru uzdevums ir viņu interešu aizstāvība.

Konvencijas 7.pants

53. Konvencijā minēto noziegumu izmeklēšanā un iztiesāšanā ir piemērojami tie paši Latvijas Kriminālprocesa kodeksa noteikumi, kas ir saistoši jebkuru citu noziegumu izmeklēšanā un iztiesāšanā – gan kārtība, kādā tiek iegūti, pārbaudīti un novērtēti pierādījumi, gan tiesībaizsardzības iestāžu pienākums pilnīgi, vispusīgi un objektīvi izmeklēt lietas apstākļus.

54. Latvijā neeksistē neviens tiesību akts, kas kādā no jebkura noziedzīga nodarījuma izmeklēšanas vai iztiesāšanas stadijām atceltu spīdzināšanas vai necilvēcīgas vai cilvēka cieņu pazemojošas apiešanās aizliegumu. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 1.pants paredz, ka noteiktā procesuālā kārtība ir vienota un obligāta visās krimināllietās un visās tiesu, prokuratūras un izziņas iestādēs.

Konvencijas 8.pants

55. Saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, personas izdošana no Latvijas notiek Latvijai saistošos starptautiskos līgumos noteiktā kārtībā.

56. Saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 23.⁶pantu, ja Latvijas teritorijā slēpjas persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu ārvalstī, kur pret to ierosināta krimināllieta, uzsākta kriminālvajāšana, tā nodota tiesai vai attiecībā uz to likumīgā spēkā stāties notiesājošs tiesas spriedums, starpvalstu līgumos noteiktajos gadījumos Latvijas Republikas ģenerālprokurors, saņēmis attiecīgās ārvalsts lūgumu izdot šo personu, pamatojoties uz saņemtajiem dokumentiem, izlemj jautājumu par personas izdošanu un pieņemto lēmumu nodod leklīti ministrijai izpildīšanai. Lēmumā par personas izdošanu jānorāda personas vārds, uzvārds, dzimšanas gads, izdošanas pamatojums, kad un kam lēmums nodots izpildīšanai, kā arī lēmumam pievienotie dokumenti. Jāpievieno apstiprināts lēmuma tulkojums attiecīgajā svešvalodā.

57. Kopš 1997.gada 31.jūlija Latvija ir 1957.gada 13.decembra Eiropas Padomes Konvencija par izdošanu un abu tās papildprotokolu dalībvalsts. Šajā konvencijā noteikts, ka izdošana ir pieļaujama par nodarījumu, kas sodāmi ar brīvības atņemšanu uz laiku, kas nav mazāks par vienu gadu, vai smagāku sodu. Tāpat Latvijai ir saistoši vairāki divpusējie līgumi gan īpaši par izdošanu (ASV, Lielbritānija), gan vispārīgi par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām (skat. šī ziņojuma 58.-60.paragrāfus – 9.panta komentāri).

[ii]

58. Gadījumos, kad personas izdošana no Latvijas nav pieļaujama

, persona tiek saukta pie kriminālatbildības saskaņā ar Latvijā spēkā esošajiem tiesību aktiem. Krimināllikuma 4.pants paredz, ka Latvijas pilsoņi, kuri ir izdarījuši noziedzīgu nodarījumu citas valsts teritorijā, tiek saukti pie kriminālatbildības Latvijā saskaņā ar Latvijas krimināltiesiskajām normām. Uz šādiem gadījumiem ir attiecināms Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 2.pants, saskaņā ar kuru kompetento institūciju uzdevums ir "ātri un pilnīgi atklāt noziedzīgus nodarījumus, noskaidrot vainīgos un nodrošināt likumu pareizu piemērošanu, lai katra persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tiktu taisnīgi sodīta un neviens nevainīgais netiktu saukts pie kriminālatbildības un notiesāts, pamatojoties uz likumu un kriminālprocesā ietvertajiem pamatprincipiem". Savukārt saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 23.-3.panta 1.daļu ārvalsts iestādes lūgumu ierosināt krimināllieta, uzsākt vai pārņemt (turpināt) kriminālvajāšanu attiecībā uz personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu ārvalstī un ir atgriezies Latvijā, izskata Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra, pārbaudot krimināllietas ierosināšanas, kriminālvajāšanas uzsākšanas vai pārņemšanas (turpināšanas) lūguma pamatotību. Par pārbaudes rezultātiem tā paziņo iestādei, kas atsūtījusi lūgumu.

Konvencijas 9.pants

59. Tiesiskā palīdzība Konvencijā minēto noziegumu izmeklēšanā un iztiesāšanā notiek saskaņā ar tiem pašiem principiem un kārtību, kā sadarbība jebkura cita nozieguma izmeklēšanā un iztiesāšanā. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 23.pants paredz, ka tiesu, prokuratūras un izziņas iestāžu saziņa ar ārvalsts tiesībaizsardzības iestādēm, kā arī šo ārvalstu iestāžu lūgumu izpilde notiek saskaņā ar Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem, kā arī Latvijas Kriminālprocesa kodeksa normām. Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūrā nav saņemts neviens ārvalsts lūgums par tādas personas izdošanu, kas tiek turēta aizdomās, apsūdzēta vai notiesāta par Konvencijā paredzēto noziegumu izdarīšanu.

60. Kopš 1997.gada 31.augusta Latvijai ir saistoša Eiropas padomes 1959.gada 20.aprīļa Konvencijai par savstarpējo palīdzību krimināllietās un tās papildprotokolēm. Saskaņā ar šīs Konvencijas 15.panta 6.punktu ir noteikts, ka lūgumus par savstarpējo palīdzību krimināllietās Latvijā saņem un nosūta Iekšlietu ministrija (pirmstiesas izmeklēšanas stadijā līdz kriminālvajāšanas uzsākšanai), Ģenerālprokuratūra (pirmstiesas izmeklēšanas stadijā līdz lietas nosūtīšanai uz tiesu), Tieslietu ministrija (iztiesāšanas stadijā). Latvija ir pievienojusies arī 1972.gada 15.maija Eiropas Padomes Konvencijai par tiesvedības nodošanu krimināllietās.

61. Latvija ir noslēgusi arī vairākus divpusējus līgumus par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām – šādi līgumi ir spēkā ar ASV, Baltijas valstīm, Baltkrieviju, Krieviju, Poliju, Modlovu, Ukrainu, Uzbekistānu un Kirgizstānu.

Konvencijas 10.pants

62. Kopš Latvijas neatkarības atjaunošanas 1991.gadā izglītības iestādēs tiek pievērsta arvien lielāka uzmanība apmācībai cilvēktiesību jomā. Cilvēktiesību pamatkurss, tai skaitā arī Konvencijas normas, ir iekļauts Latvijas Universitātes, Latvijas Policijas akadēmijas mācību programmās .

63. Latvijas Policijas akadēmijas studentiem informācija par Konvencijas normām un spīdzināšanas nepieļaujamību tiek sniegta vairākos studijuursos. Kursā "Pratināšanas taktika" tiek detalizēti skaidrots par spīdzināšanas un jebkādas citas fiziskās vai psihiskās vardarbības nepieļaujamību. Kursā "Aizturēšanas un aresta taktika" tiek iekļauts skaidrojums par fiziskā spēka un šaujamo ierociņu pielietošanas pieļaujamību tikai un vienīgi, lai pārvarētu aizturamā vai arestējamā pretestību. Kursā "Kriminālmeklēšana" tiek izskaidrotas operatīvās darbības likuma norma, kura aizliedz veikt jebkuras operatīvās darbības pasākumus un lietot jebkādas līdzekļus, ja tie apdraud cilvēka dzīvību un veselību. Kursā "Profesionālā fiziskā sagatavošana" cita starptā tiek apskatītas arī konvencijas normu praktiskās īstenošanas formas, piemēram, lai ievērotu pastāvošās tiesību aktu prasības šajos jautājumos, pirms studiju kursa apgūšanas par speciālo līdzekļu pielietošanu likumpārkāpēja aizturēšanā, studentiem obligāti tiek izskaidrotas šo līdzekļu pielietošanas tiesiskās prasības, nepieļaujot cilvēka cieņu pazemojošu un cietsirdīgu, neadekvātu rīcību no policijas darbinieka puses. Kursos "Kriminālsodu izpildes tiesības" un "Policijas tiesības" tiek apskatītas policijas, ieslodzījuma vietu darbinieku un robežsargu tiesības un pienākumi, akcentējot pienākumu ievērot katras personas cilvēktiesības.

64. Kopš 1999.gada Latvijas Policijas akadēmijā un Valsts policijas skolā ieviests mācību priekšmets "Policija un cilvēktiesības", kur mācību programmā ir iekļauti jautājumi, kas saistīti ar spīdzināšanas, cietsirdīgas vai cilvēka cieņu pazemojošas apiešanās izskaušanu dienesta darbā. Katru gadu ar Valsts policijas priekšnieka pavēli tiek noteiktas apmācības dienesta vietās (2 reizes mēnesī), kur mācību programmā ir iekļauti iepriekšminētie jautājumi ar konkrētu praksē sastopamu gadījumu paspriešanu un diskusijas ar Valsts cilvēktiesību biroja darbiniekiem.

65. Valsts policijas mācību iestādēs, kā arī struktūrvienībās personāla mācību programmu, dienesta apmācību un kvalifikācijas paaugstināšanas programmu neatņemama sastāvdaļa ir policijas darbinieku informēšana un izglītošana par dienesta pilnvarām, nopratināšanas, aizturēšanas un arestēšanas procesuālo kārtību, fiziska spēka, speciālo līdzekļu un ierociņu nepamatotas pielietošanas un cietsirdīgas, nehumānas vai cilvēka cieņu pazemojošas izturēšanās nepieļaujamību.

66. Valsts robežsargu darbinieku sagatavošanu darbam uz robežas un profesionālo izglītošanu nodrošina Rēzeknes robežsargu skola, kuras mācību programmas ietvaros studenti apgūst Latvijā spēkā esošo tiesību aktu – Administratīvo pārkāpumu kodeksa, Krimināllikuma, Latvijas Kriminālprocesa kodeksa – prasības, tai skaitā arī attiecībā uz rīcību aizturot, arestējot vai pratīnot personas.

67. Nacionālajā Aizsardzības akadēmijā vadu komandieru, rotas komandieru apmācības programmā un komandējošā sastāva virsnieku apmācību kursā, pamatojoties uz izvirzītajām kvalifikācijas prasībām, iekļauta militāro darbību regulējošo tiesību aktu apgūšana. Jautājumi par Deklarāciju par visu personu aizsardzību pret pakļaušanu spīdzināšanai vai citam cietsirdīgam, nehumānam un pazemojošam režīmam vai sodam, kas pieņemta ar ANO Ģenerālās asamblejas 1975.gada 9.decembra rezolūciju Nr.3452, un Konvenciju tiek iekļauti kursā komandējošā sastāva virsniekiem un rotas komandieriem kā papildus temati. Kurša ietvaros tiek sniegta vispārīga informācija par jautājumu, kā arī tiek dots ieskats par atbildību, kas paredzēta Latvijas Krimināllikumā par attiecīgo

tiesību normu pārkāpšanu. Tiek skaidrots, kas ir spīdzināšana ar atsauci uz attiecīgo Krimināllikuma pantu, komandiera pienākumi un izmeklēšanas kārtība gadījumos, ja ir notikusi spīdzināšana, kā arī aplūkotās metodes spīdzināšanas novēršanai.

Konvencijas 11.pants

68. Uzraudzību pār to, kā tiek ievērotas aizturēto un apcietināto tiesības brīvības atņemšanas vietās veic gan Latvijas institūcijas, gan kompetentās starptautisko organizāciju institūcijas.

69. Valsts policijas iestādēs ir 28 īslaicīgi aizturēšanas izolatori, kurus 1999.gada janvārī apsekoja Eiropas spīdzināšanas novēršanas komitejas eksperti. Atsevišķos gadījumos eksperti konstatēja aizturēto personu turēšanas apstākļu noteikumu pārkāpumus. Vairākos rajonos īslaicīgās aizturēšanas izolatoru pārbaudes veikusi arī prokuratūra, pieprasot vienu no izolatoriem slēgt.

70. Ir veikta virkne pasākumu, kuru mērķis ir uzlabot apstākļus Valsts policijas īslaicīgās aizturēšanas izolatoros. Piemēram, tika piešķirti nepieciešamie līdzekļi investīciju projektam "Dobeles rajona policijas pārvaldes īslaicīgās aizturēšanas izolatora un garāžu būvniecība", un 2001.gada 27.decembrī šis izolators tika nodots ekspluatācijā; 2002.gada valsts budžetā ir piešķirti līdzekļi Ventspils rajona policijas pārvaldes administratīvā kompleksa būvniecībai.

71. Lai Valsts policija izolatoros nodrošinātu prasībām atbilstošu aizturēto turēšanas apstākļus, izolatoros jāveic remonts un pārbūves, kā arī jāierīko pastaigu laukumi un jāiegādājas vajadzīgais aprīkojums, taču šo darbu pilnīgu izpildi traucē nepieciešamo finansu līdzekļu trūkums.

72. Saskaņā ar spēkā esošajiem likumiem un iedibināto praksi, pastāv vairāki veidi, kā kontrolēt spīdzināšanas aizlieguma ievērošanu no amatpersonu puses. Piemēram, Valsts policijas darbinieku atestācijā, kas notiek periodiski (reizi divos gados) tiek ņemts vērā tas, kā darbinieki ievēro dienesta ētiku. Iedzīvotājiem ir tiesības iesniegt sūdzības par policijas darbinieku rīcību dažādām institūcijām – augstāka līmeņa policijas iestādēm, Iekšlietu ministrijai, prokuratūrai, tiesai, kā arī Valsts cilvēktiesību birojam, Valsts prezidentes vai Saeimas kancelejai. Valsts policijā darbojas speciāli izveidota institūcija – Personālsastāva inspekcija – iedzīvotāju iesniegumu pārbaudei. 1998.gadā šī struktūrvienība izskatīja 33, 1999. gadā – 37, 2000.gadā – 67 iesniegumus par darbinieku pārkāpumiem, tai skaitā par nepamatotu aizturēšanu un fiziska spēka un speciālo līdzekļu pielietošanu. Pārbaudēs par minētajiem pārkāpumiem 1998. gadā apstiprinājās 3, 1999.gadā – 6, 2000.gadā – 7 sūdzības, kuru materiāli iesniegti izziņas iestādēm procesuālo lēmumu pieņemšanai. 2001.gadā izskatīja 21 iedzīvotāju iesniegumu; pārbaudēs apstiprinājās 7 sūdzības.

73. Valsts policijā ik gadus tiek apkopota disciplinārās prakses statistika. Saskaņā ar tās datiem 1998.gadā – 36, 1999.gadā – 20 un 2000.gadā – 17 darbiniekiem celtas apsūdzības par amatnoziegumiem. Par šādiem noziegumiem 1998. gadā – 10, 1999. gadā – 17 un 2000.gadā – 5 darbinieki notiesāti. 2001.gadā 21 darbiniekam celta apsūdzība par amatnoziegumiem; 7 darbinieki notiesāti. Diemžēl, šajā statistikā atsevišķi nav izdalīti dati par darbiniekiem, kuri apsūdzēti un notiesāti par Krimināllikuma 125., 126. vai 130. pantos paredzētajiem nodarījumiem, kas izdarīti saistībā ar dienestu.

74. Kopš 1999.gada otrā pusgada, kad Valsts robežsardzē izveidots un funkcionē izziņas dienests, kura darbinieki veic pirmstiesas izmeklēšanu Valsts robežsardzes kompetences robežās, kuru darbs saistīts ar aizturēto, apcietināto personu nopratināšanu, Valsts robežsardze nav konstatējusi faktu un nav saņēmusi iesniegumu, sūdzības no jebkuras personas vai aizrādījumus no uzraudzības instancēm par spīdzināšanas aizlieguma pārkāpumiem no Valsts robežsardzes amatpersonu puses.

Konvencijas 12.pants

75. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 3.pants noteic, ka tiesai, prokuroram un izziņas iestādei savas kompetences ietvaros katru reizi, kad atklātas noziedzīga nodarījuma pazīmes, ir jāierosina krimināllieta, pielietojot visus likumā paredzētos līdzekļus, lai noskaidrotu noziedzīgā nodarījuma notikumu un personas, kas vainīgas noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, un lai tās sodītu.

76. Saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 19.pantu tiesai, tiesnesim, prokuroram un izziņas izdarītājam ir pienākums pilnīgi, vispusīgi un objektīvi izmeklēt lietas apstākļus un atbilstoši objektīvajai patiesībai noskaidrot noziedzīga nodarījuma esamību un to, kas vainīgs noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, kā arī citus apstākļus, kam ir nozīme pareizā krimināllietas izlemšanā.

77. Minētie Latvijas Kriminālprocesa kodeksā nostiprinātie principi ir piemērojami jebkuru noziegumu, tai skaitā Konvencijā paredzēto, izmeklēšanā un iztiesāšanā.

Konvencijas 13.pants

78. Satversmes 92.pantā noteikts, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses tiesā, savukārt Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 107.pants paredz, ka viens no iemesliem kriminālietas ierosināšanai ir personas mutvārdu vai rakstveida pieteikums. Šādi pieteikumi izziņas iestādei, prokuroram, tiesnesim vai tiesai ir jāizskata nekavējoties, bet ne vēlāk kā desmit dienu laikā no saņemšanas. Ja pārbaudes laikā nepieciešams saņemt eksperta vai revīzijas atzinumu vai speciālista konsultāciju, pieteikuma izskatīšanas termiņš tiek pagarināts līdz trīsdesmit dienām. Ja ir pietiekams pamats uzskatīt, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums, tiek ierosināta krimināllieta, kura tiek izmeklēta un iztiesāta Latvijas Kriminālprocesa kodeksa noteiktajā kārtībā.

79. Saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa Devīto A nodaļu tiesības uz speciālo procesuālo aizsardzību ir cietušajam, lieciniekam, aizdomās turētajam, apsūdzētajam, tiesājamajam un notiesātajam, kas liecina krimināllietās par smagiem un sevišķi smagiem noziegumiem, un personām, kuru apdraudējums var ietekmēt speciāli procesuāli aizsargājamo. Speciālā procesuālā aizsardzība augstākminētajām personām nosakāma, ja sakarā ar šo personu sniegtajām liecībām ir noticis reāls to dzīvības, veselības, mantas vai likumīgo interešu apdraudējums, izteikti šādi draudi vai arī ir pietiekams pamats domāt, ka apdraudējums var notikt. Pamats šādai procesuālajai aizsardzībai ir minēto personu rakstveida iesniegums. Lēmumu atzīt personu par speciāli procesuāli aizsargājamu pieņem ģenerālprokurors iepazīties ar lietas materiāliem un uzklusot apdraudēto personu pēc procesa virzītāja ierosinājuma.

Konvencijas 14.pants

80. Personas, kas kļuvusi par spīdzināšanas upuri, tiesības saņemt kompensāciju ir nostiprinātas Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 101.pantā, saskaņā ar kuru persona, kurai ar noziedzīgu nodarījumu ir nodarīti materiāli zaudējumi, krimināllietas ietvaros var pieteikt civilprasību pret apsūdzēto vai personu, kas ir materiāli atbildīga par apsūdzētā darbību. Šis pats pants arī paredz, ka personai, kas nav pieteikusi civilprasību krimināllietā, kā arī personai, kuras civilprasība nav izskatīta tāpēc, ka krimināllieta izbeigta vai taisīts attaisnojošs spriedums, ir tiesība to pieteikt civilprocesa kārtībā.

81. Savukārt Civillikumā noteikts personas, kuras darbība ir bijusi prettiesiska un nodarījusi otram personai miesas bojājumus, pienākumu atlīdzināt cietušajai personai ārstēšanās izdevumi. Cietušai personai ir tiesības prasīt atlīdzināt arī neiegūto peļņu. Ja cietusī persona ir kļuvusi darba nespējīga vai tikusi sakropļota, vainīgai personai papildus jākompensē arī peļņa, ko cietusī persona būtu ieguvusi nākotnē, kā arī jāsniedz atlīdzība par sakropļojumu.

82. Civillikumā arī noteikts, ka personai, kas ir vainīga otras personas nāvē, ir pienākums atlīdzināt mirušā mantiniekiem ārstēšanās un apbedīšanas izdevumus. Bez tam, Civillikums paredz vainīgās personas pienākumu izmaksāt atlīdzību personām, kuras uzturējis mirušais

Konvencijas 15.pants

83. Konvencijas 15.pantā paredzētais princips, kas aizliedz kā pierādījumu izmantot liecību, kas iegūta, spīdzinot nopratināmo personu, ir nostiprināts arī Latvijā spēkā esošajos tiesību aktos.

84. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 19.pantā noteikts, ka lietas apstākļu noskaidrošanai var izmantot tikai tos pierādījumus, kas iegūti, pārbaudīti un novērtēti kodeksā noteiktajā kārtībā. Saskaņā ar Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 49.pantu pierādījumi krimināllietā ir jebkuri fakti, uz kuru pamata izziņas iestāde, prokurors, tiesnesis un tiesa likumā noteiktā kārtībā nosaka Krimināllikumā paredzētā noziedzīgā nodarījuma sastāva pazīmju esamību vai neesamību, šo nodarījumu izdarījušās personas vainu un citus apstākļus, kam ir nozīme lietas pareizā izlemšanā.

Šos faktus konstatē ar liecinieku liecībām, cietušā liecībām, aizdomās turētā liecībām, apsūdzētā liecībām, eksperta atzinumu, lietiskiem pierādījumiem, izmeklēšanas un tiesu protokoliem un citiem dokumentiem. Operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, arī ziņas, kas fiksētas ar tehnisku līdzekļu palīdzību, drīkst izmantot kā pierādījumu tikai tad, ja tās iespējams pārbaudīt šajā kodeksā noteiktajā procesuālajā kārtībā.

85. Savukārt Krimināllikuma 294.pants paredz brīvības atņemšanu uz laiku līdz desmit gadiem par piespiešanu dot liecību nopratināšanā, ja tā saistīta ar vardarbību, vardarbības piedraudējumu, nīrgāšanos par nopratināmo vai izdarīta citādā veidā un ja to izdarījis pirmstiesas izmeklēšanas izdarītājs.

86. Saskaņā ar kompetento iestāžu sniegto informāciju, tikai 2001.gadā ir reģistrēts viens Krimināllikuma 294.pantā paredzētais noziedzīgs nodarījums.

Konvencijas 16.pants

87. Kā jau minēts šī ziņojuma 3.paragrāfā, Satversmes 95.pants paredz ne tikai spīdzināšanas, bet arī cietsirdīga vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegumu. Vairāki spēkā esoši tiesību akti nostiprina šādas izturēšanās aizliegumu specifiskās jomās.

88. Izglītības likumā ir definēti pedagoga un izglītojamo pienākumi un tiesības. Tā likuma 51.pantā noteikts, ka pedagoga pienākums, cita starpā, ir ievērot profesionālās ētikas normas, ievērot bērna tiesības, kā arī būt atbildīgam par savu darbu, tā metodēm, paņēmieniem un rezultātiem. Savukārt 55.pants paredz izglītojamo tiesības mācību un audzināšanas procesā brīvi izteikt un aizstāvēt savas domas un uzskatus, tiesības uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos u.c. Šīs normas attiecas uz visām izglītības iestādēm, tai skaitā arī uz speciālajām izglītības iestādēm, kas nodrošina vispārējo darba praktisko iemaņu un profesionālās ievirzes izglītību izglītojamajiem ar garīgās un fiziskās attīstības traucējumiem un speciālām vajadzībām

89. Saskaņā ar Krimināllikuma 66. un 67.pantu, 1993.gada likumu "Par audziņoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu nepilngadīgajiem" un Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 8.pantu audziņoša rakstura piespiedu līdzekļus nepilngadīgajiem krimināllietās var piemērot, atbrīvojot nepilngadīgo no piespiedu soda vai notiesājot nosacīti, kā arī gadījumos, ja tiesai nosūtīti materiāli vai izbeigtas krimināllietas. Viens no iespējamajiem piespiedu līdzekļiem ir nepilngadīgā ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē, kas īsteno sociālās korekcijas izglītības programmas personām ar sociālās uzvedības novirzēm. Šo iestāžu darbu regulē iepriekšminētais Izglītības likums, tai skaitā arī minētie panti par pedagoga un izglītojamā tiesībām un pienākumiem.

90. Latvija ir parakstījusi gan 1997.gada Eiropas Padomes konvenciju par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā, gan šīs konvencijas 1998.gada protokolu, kas aizliedz cilvēku klonēšanu. Abi šie dokumenti patlaban tiek apspriesti Saeimā un paredzama to ratifikācija tuvākajā laikā.

91. Krimināllikuma 139.pants paredz atbildību par dzīva vai miruša cilvēka audu vai orgānu nelikumīgu izņemšanu to izmantošanai medicīnā, ja to izdarījusi ārstniecības persona. Iespējamais sods par šādām darbībām ir brīvības atņemšana uz laiku līdz pieciem gadiem, atņemot tiesības nodarboties ar ārstniecību uz laiku līdz pieciem gadiem.

92. Saskaņā ar Ārstniecības likumu ir izveidota un darbojas Centrālā medicīnas ētikas komiteja, kas ir ir koleģiāla konsultatīva institūcija, kas izskata uz sociālajām problēmām attiecināmos biomedicīniskā progresa ētikas – morāles un tikumības vērtību un normu kopums biomedicīnā, kas attiecināms uz cilvēktiesību un cilvēka cieņas aizsardzību ģenētiskajos, dzimuma atlases, transplantācijas un citos zinātniskajos pētījumos – jautājumos. Šīs komitejas uzdevums, cita starpā, ir sadarbībā ar Latvijas medicīniskās izglītības iestādēm veicināt medicīnas ētikas jautājumu iekļaušanu minēto iestāžu sociālās medicīnas, psiholoģijas un saskarsmes mācību programmās, konsultēt valsts pārvaldes institūcijas, pašvaldības, ārstniecības un medicīniskās izglītības iestādes, kā arī citas institūcijas par minēto iestāžu un institūciju izdoto normatīvo aktu atbilstību medicīnas ētikas normām, kā arī izskatīt jebkuru fizisku vai juridisku personu sūdzības un iesniegumus un pēc ārstniecības iestāžu un ārstniecības personu profesionālo biedrību medicīnas ētikas komiteju pieprasījuma sniegt atzinumus, ievērojot konfidencialitāti, biomedicīniskā progresa ētikas jomā.

93. 1992.gada likums "Par zinātnisko darbību" noteic, ka zinātniekam ir pienākums pārtraukt zinātniskos pētījumus, ja tie, pēc zinātnieka atzinuma, var radīt draudus cilvēcei, sabiedrībai vai dabai, un informēt par to sabiedrību. Likums paredz Latvijas Zinātnes padomes izveidošanu, kuras viens no uzdevumiem ir izstrādāt zinātniskās pētniecības ētikas kritērijus.

94. 2001.gada nogalē Satversmes tiesa pasludināja spriedumu lietā par Tieslietu ministrijas apstiprināto "Pagaidu noteikumu par aizdomās turēto, apsūdzēto, tiesājamo un notiesāto personu turēšanas kārtību izmeklēšanas cietumos" atbilstību Satversmes 95.pantam (spīdzināšanas, necilvēcīgas vai cieņu pazemojošas apiešanās aizliegums) un 111.pantam (tiesības uz veselību un garantētu medicīniskās palīdzības minimumu). Saskaņā ar konstitucionālās sūdzības iesniedzēju viedokli, noteiktais pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegums ir pretrunā ar minētajiem Satversmes pantiem. Savā spriedumā Satversmes tiesa nolēma atzīt par pretrunā ar Satversmi uz minēto noteikumu pamata izdotos "Izmeklēšanas cietumu iekšējās kārtības noteikumus" daļā par pārtikas sūtījumu un pienesumu aizliegumu.

[i]

Kriminālpārkāpums ir nodarījums, par kura izdarīšanu likumā ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ne ilgāku par diviem gadiem vai vieglāks sods. Mazāk smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem, bet ne ilgāku par pieciem gadiem, kā arī nodarījums, kurš izdarīts aiz neuzmanības un par kuru Krimināllikumā ir paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par diviem gadiem. Smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kuru paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par pieciem gadiem, bet ne ilgāku par desmit gadiem. Savukārt sevišķi smags noziegums ir tīšs nodarījums, par kura izdarīšanu Krimināllikumā [ii] paredzēta brīvības atņemšana uz laiku, ilgāku par desmit gadiem, mūža ieslodzījums vai nāves sods.

Saskaņā ar spēkā esošajiem tiesību aktiem, personas izdošana no Latvijas nav pieļaujama, ja:

- 1) ja tā ir Latvijas pilsonis;
- 2) noziedzīgs nodarījums ir izdarīts Latvijas teritorijā;
- 3) attiecībā uz to jau ir taisīts un stājies likumīgā spēkā tiesas spriedums par noziedzīgu nodarījumu, par kura izdarīšanu tiek lūgts izdot personu, kā arī, ja par šo apsūdzību lieta ir izbeigta;
- 4) saskaņā ar Latvijas likumiem personu nevar saukt pie kriminālatbildības sakarā ar noilgumu vai citu likumīgu pamatu;
- 5) nodarījums, par kura izdarīšanu tiek lūgts izdot personu, saskaņā ar Krimināllikumu nav noziedzīgs;
- 6) personai Latvijas teritorijā ir piešķirts politiskais patvērums.